Zbirka odločb sodne prakse

SODBA SODIŠČA (tretji senat)

z dne 3. oktobra 2019*

„Predhodno odločanje – Direktiva 93/13/EGS – Potrošniške pogodbe – Nepošteni pogoji – Hipotekarni kredit z indeksno klavzulo, vezan na tujo valuto – Pogoj glede določitve menjalnega tečaja med valutami – Učinki ugotovitve nepoštenosti pogoja – Možnost sodišča, da nepoštene pogoje odpravi s splošnimi določbami civilnega prava – Presoja interesa potrošnika – Nadaljnji obstoj pogodbe brez nepoštenih pogojev“

V zadevi C-260/18,

katere predmet je predlog za sprejetje predhodne odločbe na podlagi člena 267 PDEU, ki ga je vložilo Sąd Okręgowy w Warszawie (regionalno sodišče v Varšavi, Poljska) z odločbo z dne 26. februarja 2018, ki je na Sodišče prispela 16. aprila 2018, v postopku

Kamil Dziubak,

Justyna Dziubak

proti

Raiffeisen Bank International AG, prowadzący działalność w Polsce w formie oddziału pod nazwą Raiffeisen Bank International AG Oddział w Polsce, prej Raiffeisen Bank Polska SA,

SODIŠČE (tretji senat),

v sestavi A. Prechal (poročevalka), predsednica senata, F. Biltgen, J. Malenovský, C. G. Fernlund, sodniki, in L. S. Rossi, sodnica,

generalni pravobranilec: G. Pitruzzella,

sodni tajnik: A. Calot Escobar,

na podlagi pisnega postopka,

ob upoštevanju stališč, ki so jih predložili:

– za K. in J. Dziubak A. Plejewska, adwokat,

– za Raiffeisen Bank International AG, prowadzący działalność w Polsce w formie oddziału pod nazwą Raiffeisen Bank International AG Oddział w Polsce, prej Raiffeisen Bank Polska SA, R. Cebeliński in I. Stolarski, radcowie prawni,

– za poljsko vlado B. Majczyna, agent,

* Jezik postopka: poljščina.

– za vlado Združenega kraljestva S. Brandon, agent, skupaj z A. Howard, barrister,

– za Evropsko komisijo N. Ruiz García in M. Siekierzyńska, agenta,

po predstavitvi sklepnih predlogov generalnega pravobranilca na obravnavi 14. maja 2019

izreka naslednjo

Sodbo

1 Predlog za sprejetje predhodne odločbe se nanaša na razlago člena 1(2), člena 4, člena 6(1) in člena 7(1) Direktive Sveta 93/13/EGS z dne 5. aprila 1993 o nedovoljenih pogojih v potrošniških pogodbah (UL, posebna izdaja v slovenščini, poglavje 15, zvezek 2, str. 288).

2 Ta predlog je bil vložen v okviru spora med K. Dziubak in J. Dziubak (v nadaljevanju: posojilojemalca) ter Raiffeisen Bank International AG, prowadzący działalność w Polsce w formie oddziału pod nazwą Raiffeisen Bank International AG Oddział w Polsce, prej Raiffeisen Bank Polska SA (v nadaljevanju: banka Raiffeisen), glede domnevne nepoštenosti pogojev, povezanih z mehanizmom indeksacije, ki se je uporabil v pogodbi za najem hipotekarnega kredita, vezanega na tujo valuto.

Pravni okvir

Pravo Unije

3 V trinajsti uvodni izjavi Direktive 93/13 je navedeno:

„ker se predpostavlja, da zakoni ali predpisi držav članic, ki neposredno ali posredno določajo pogoje v potrošniških pogodbah, ne vsebujejo nedovoljenih [nepoštenih] pogojev; ker se zato ne zdi potrebno, da bi za pogoje, ki temeljijo na obveznih zakonih ali predpisih in načelih ali določbah mednarodnih konvencij, katerih pogodbenice so države članice ali Skupnost, veljale določbe te direktive; ker izraz ‚obvezni zakoni ali predpisi' v členu 1(2) zajema tudi pravila, ki v skladu z zakonom veljajo med pogodbenima strankama, če ni bilo dogovorjeno drugače".

4 Člen 1(2) te direktive določa:

„Določbe te direktive ne veljajo za pogodbene pogoje, ki temeljijo na obveznih zakonih ali predpisih in določbah ali načelih mednarodnih konvencij, katerih pogodbenice so države članice ali Skupnost, zlasti na področju prometa."

5 Člen 4 navedene direktive določa:

„1. Brez poseganja v člen 7 je treba nedovoljenost [nepoštenost] pogodbenega pogoja oceniti ob upoštevanju narave blaga ali storitev, za katero je bila sklenjena pogodba, in s sklicevanjem na vse okoliščine, ki so obstajale v času sklepanja pogodbe ter na vse druge pogoje te pogodbe ali druge pogodbe, od katere je pogoj odvisen.

2. Ocena nedovoljenosti [nepoštenosti] pogojev ne sme biti povezana niti z opredelitvijo glavnega predmeta pogodbe niti z ustreznostjo med ceno in plačilom za izmenjane storitve ali blago, če so pogoji v jasnem, razumljivem jeziku."

6 Člen 6(1) Direktive 93/13 določa:

„Države članice določijo, da nedovoljeni [nepošteni] pogoji, uporabljeni v pogodbi, ki jo s potrošnikom sklene prodajalec ali ponudnik, kakor je določeno z nacionalnim pravom, niso zavezujoči za potrošnika in da pogodba še naprej zavezuje obe stranki na podlagi teh pogojev, če je nadaljnji obstoj mogoč brez nedovoljenih [nepoštenih] pogojev.“

7 Člen 7(1) Direktive 93/13 določa:

„Države članice zagotovijo, da v interesu potrošnikov in konkurentov obstajajo ustrezna in učinkovita sredstva za preprečevanje nadaljnje uporabe nedovoljenih [nepoštenih] pogojev v pogodbah, ki jih s potrošniki sklenejo prodajalci ali ponudniki.“

Poljsko pravo

8 Člen 56 Kodeks cywilny (civilni zakonik) določa:

„Pravni posel nima samo učinkov, ki so izraženi v njem samem, temveč tudi tiste, ki izhajajo iz zakona, načel življenja v družbi in poslovnih običajev.“

9 Člen 65 civilnega zakonika določa:

„1. Izjavo volje je treba razlagati v skladu z načeli življenja v družbi in poslovnimi običaji, ob upoštevanju okoliščin, v katerih je bila izražena.

2. V pogodbah je treba ugotoviti skupen namen pogodbenih strank in njihov cilj, ne pa se osredotočati na dobesedni pomen določb.“

10 Člen 353^1 civilnega zakonika določa:

„Pogodbene stranke lahko svoje pravno razmerje oblikujejo po lastni volji, če njegova vsebina ali namen ni v nasprotju z značilnostmi (naravo) razmerja, zakonom ali načeli življenja v družbi.“

11 Člen 354 civilnega zakonika določa:

„1. Dolžnik mora svojo obveznost izpolniti v skladu z njeno vsebino ter na način, ki ustreza njenemu družbeno-ekonomskemu namenu in načelom življenja v družbi, če na zadevnem področju obstaja določen poslovni običaj, pa tudi na način, ki ustreza temu poslovnemu običaju.

2. Na enak način mora tudi upnik sodelovati pri izpolnitvi obveznosti.“

12 Člen 385^1 civilnega zakonika določa:

„1. Določila potrošniške pogodbe, ki niso bila posamično dogovorjena, za potrošnika niso zavezujoča, če se z njimi določajo njegove pravice in obveznosti na način, ki je v nasprotju z dobrimi običaji in s katerim se grobo posega v njegove interese (nedopustna pogodbena določila). To ne velja za določila, ki se nanašajo na glavne obveznosti pogodbenih strank, zlasti na ceno ali plačilo, če je njihovo besedilo jasno.

2. Če pogodbeno določilo na podlagi odstavka 1 potrošnika ne zavezuje, ostane pogodba v preostalem za pogodbeni stranki zavezujoča.

3. Za pogodbena določila, o katerih se stranki nista dogovorili posamično, se štejejo tista določila, na vsebino katerih potrošnik ni imel dejanskega vpliva. To zlasti velja za pogodbena določila, vzeta iz vzorčne pogodbe, ki jih potrošniku predlaga sopogodbenik.

[…]“

13 Člen 385^2 civilnega zakonika določa:

„Za presojo združljivosti pogodbenega določila z dobrimi običaji je odločilen trenutek sklenitve pogodbe, ob upoštevanju njene vsebine, okoliščin sklenitve pogodbe in drugih pogodb, povezanih s pogodbo, katere določila so predmet presoje.“

Spor o glavni stvari in vprašanja za predhodno odločanje

14 Kreditojemalca sta kot potrošnika 14. novembra 2008 sklenila pogodbo o hipotekarnem kreditu z banko Raiffeisen. Ta pogodba je bila določena v poljskih zlotih (PLN), vendar z indeksno klavzulo, vezano na tujo valuto, in sicer švicarski frank (CHF), za obdobje 480 mesecev (40 let).

15 Načela indeksacije navedenega kredita na zadevno valuto so bila urejena s pravilnikom za hipotekarne kredite, ki ga uporablja banka Raiffeisen in ki je bil sestavni del pogodbe.

16 Odstavek 7, točka 4, tega pravilnika v bistvu določa, da se kredit iz postopka v glavni stvari izplača v PLN po menjalnem tečaju, ki ni nižji od nakupnega tečaja PLN-CHF v skladu z razpredelnico, ki se je v tej banki uporabljala v času izplačila kredita, s tem da je dolg iz kredita izražen v CHF in izračunan po menjalnem tečaju. Odstavek 9, točka 2, tega pravilnika določa, da so mesečni obroki za vračanje kredita izraženi v CHF in da se na dan njihove zapadlosti knjižijo v breme bančnega računa v PLN, in sicer na podlagi prodajnega tečaja PLN-CHF, ki je določen v tej razpredelnici menjalnega tečaja.

17 Obrestna mera za kredit iz postopka v glavni stvari je bila določena kot spremenljiva ter je opredeljena kot vsota referenčne obrestne mere LIBOR 3M (CHF) in fiksne marže banke Raiffeisen.

18 Kreditojemalca sta pri predložitvenem sodišču vložila tožbo, s katero sta primarno predlagala ugotovitev neveljavnosti kreditne pogodbe iz postopka v glavni stvari zaradi domnevno nepoštenih pogojev, povezanih z mehanizmom indeksacije, opisanim v točki 16 te sodbe. V zvezi s tem trdita, da so ti pogoji nezakoniti, saj so banki Raiffeisen omogočali poljubno in arbitrarno določanje menjalnega tečaja. Posledično naj bi ta banka enostransko določila preostali znesek tega kredita, izraženega v CHF, in znesek mesečnega obroka, izraženega v PLN. Če bi se navedeni pogoji odpravili, ne bi bilo mogoče določiti pravilnega menjalnega tečaja, zaradi česar pogodba ne bi mogla obstajati.

19 Podredno kreditojemalca predlagata, naj se kreditna pogodba iz postopka v glavni stvari izvrši brez teh pogojev na podlagi zneska kredita, izraženega v PLN, in pogodbeno dogovorjene obrestne mere, ki temelji na variabilni obrestni meri LIBOR in fiksni bančni marži.

20 Banka Raiffeisen oporeka nepoštenosti zadevnih pogojev in trdi, da bi stranki tudi po morebitni odpravi teh pogojev zavezovale druge določbe iz kreditne pogodbe iz postopka v glavni stvari. Namesto odpravljenih pogojev in ob neobstoju dispozitivne določbe, ki bi urejale način določanja menjalnega tečaja, bi bilo treba uporabiti splošna načela, ki so določena v členih 56, 65 in 354 civilnega zakonika.

21 Ta banka izpodbija tudi to, da bi lahko odprava teh pogojev povzročila, da se kreditna pogodba iz postopka v glavni stvari izvrši kot kredit, določen v PLN, pri čemer bi se uporabila obrestna mera, določena na podlagi LIBOR. Uporaba LIBOR CHF, kakor so se dogovorile stranke, namesto višje obrestne mere, ki je določena za PLN, in sicer WIBOR, je po njenem mnenju izhajala le iz vključitve mehanizma indeksacije, določenega v spornih pogojih.

22 Predložitveno sodišče ugotavlja, da so se kreditne pogodbe, ki so vezane na tujo valuto, kakršna je ta iz postopka v glavni stvari, razvile v praksi. Pojem take kreditne pogodbe je bil v poljsko zakonodajo uveden šele leta 2011, s tem da je bila s to zakonodajo zgolj določena obveznost, da se v pogodbi določijo posebna pravila, ki med drugim določajo mehanizem konverzije.

23 Predložitveno sodišče glede pogojev, določenih v zadevni kreditni pogodbi, meni, da izhaja iz ugotovitve, da so ti nepošteni in da torej kreditojemalcev ne zavezujejo.

24 To sodišče ugotavlja, da je brez teh pogojev nemogoče določiti menjalni tečaj in torej izvršiti kreditno pogodbo iz postopka v glavni stvari. V zvezi s tem se najprej sprašuje, pri čemer se sklicuje na sodbo z dne 30. aprila 2014, Kásler in Káslerné Rábai (C-26/13, EU:C:2014:282), ali je, če je ugotovitev neveljavnosti te pogodbe za potrošnika neugodna, dovoljeno, da se pomanjkljivost te pogodbe ne odpravi z dispozitivnimi nacionalnimi določbami, ampak s splošnimi nacionalnimi določbami, ki se sklicujejo na načela življenja v družbi in poslovne običaje, kakršni so tisti, ki so določeni v členih 56 in 354 civilnega zakonika. Čeprav je na podlagi teh načel in poslovnih običajev mogoče šteti, da je veljaven menjalni tečaj tisti, ki ga uporablja banka Raiffeisen, kot izhaja iz spornih pogojev, bi bilo mogoče po mnenju predložitvenega sodišča sprejeti tudi, da gre za tržni menjalni tečaj ali tečaj, ki ga določi centralna banka.

25 Če je odgovor na to vprašanje nikalen, predložitveno sodišče poleg tega sprašuje, ali sodišče lahko, če meni, da bi imela ugotovitev neveljavnosti pogodbe neugodne učinke za potrošnika, ohrani nepošten pogoj, ki je določen v tej pogodbi, čeprav potrošnik ni izrazil namena, da bi ga ta pogoj zavezoval.

26 Predložitveno sodišče dalje ugotavlja, da je za ugotovitev, ali neveljavnost pogodbe povzroči neugodne učinke za potrošnika, nujno določiti merila za presojo teh učinkov in zlasti trenutek, ko je te pogoje treba presojati. Predložitveno sodišče se sprašuje tudi, ali lahko presoja učinke, ki nastanejo zaradi razveljavitve zadevne pogodbe proti volji potrošnika, torej ali lahko potrošnik nasprotuje temu, da se ta pogodba izpolni ali da se način izvajanja te pogodbe določi na podlagi pravil, ki vsebujejo splošne pogoje, če bi navedeno sodišče proti mnenju potrošnika menilo, da bi bilo lahko zanj ugodneje, da to pogodbo dopolni in ne ugotovi njene neveljavnosti.

27 Predložitveno sodišče nazadnje sprašuje glede razlage besedila „če je nadaljnji obstoj mogoč brez nedovoljenih [nepoštenih] pogojev“ iz člena 6(1) Direktive 93/13. To sodišče ugotavlja, da bi bila lahko ohranitev kreditne pogodbe iz postopka v glavni stvari v spremenjeni obliki, kakor je opisana v točki 19 te sodbe, tudi če ta ohranitev objektivno ni nemogoča, v nasprotju s splošnimi načeli, ki omejujejo pogodbeno svobodo in ki jih določa poljsko pravo, zlasti člen 353^1 civilnega zakonika, saj ni dvoma, da je indeksacija tega kredita edina podlaga za obrestno mero, ki temelji na obrestni meri LIBOR CHF, kakor so se dogovorile pogodbene stranke ob sklenitvi te pogodbe.

28 V teh okoliščinah je Sąd Okręgowy w Warszawie (regionalno sodišče v Varšavi, Poljska) prekinilo odločanje in Sodišču v predhodno odločanje predložilo ta vprašanja:

„1. Ali člena 1(2) in 6(1) Direktive [93/13] dopuščata trditev, v skladu s katero pravnih praznin v pogodbi, kadar ugotovitev nepoštenosti nekaterih pogodbenih pogojev, ki urejajo, kako naj stranke izpolnijo obveznosti (njihovo višino), povzroči neveljavnost celotne pogodbe, ki ni ugodna za potrošnika, ni mogoče zapolniti z uporabo dispozitivne določbe, ki neposredno nadomešča nepošteni pogoj, temveč z uporabo določb nacionalnega prava, ki učinke, izražene v pravnem aktu, določajo tudi v skladu z načeli pravičnosti (načeli življenja v družbi) ali poslovnimi običaji?

2. Ali je treba posledice neveljavnosti celotne pogodbe za potrošnika po potrebi presoditi glede na okoliščine, ki so obstajale ob njeni sklenitvi, ali glede na okoliščine, ki obstajajo v času nastanka spora med strankami v zvezi z veljavnostjo zadevnega pogoja (sklicevanja potrošnika na nepoštenost tega pogoja), in kakšen pomen je treba pripisati stališču, ki ga potrošnik zastopa v takšnem sporu?

3. Ali je mogoče ohraniti pogoje, ki niso pošteni v smislu Direktive [93/13], če bi bila njihova ohranitev v času odločanja o sporu za potrošnika objektivno ugodna?

4. Ali je ob upoštevanju člena 6(1) Direktive 93/13 dopustno, da ugotovitev nepoštenosti pogodbenih pogojev, ki urejajo višino obveznosti in to, kako naj jo stranke izpolnijo, povzroči, da pravno razmerje, kot se na podlagi pogodbe izoblikuje po črtanju nepoštenih pogojev, ne ustreza več volji strank v zvezi z glavno dajatvijo? Ali se lahko, zlasti kljub ugotovitvi nepoštenosti pogodbenega pogoja, druge določbe, ki se ne štejejo za nepoštene ter ki urejajo glavno pogodbeno obveznost potrošnika in so v skladu s (pogodbenim) dogovorom strank vsebinsko neločljivo povezane s pogojem, ki ga potrošnik izpodbija, uporabljajo še naprej?“

Postopek pred Sodiščem

29 Banka Raiffeisen je z vlogo, ki je bila v sodnem tajništvu Sodišča vložena 24. junija 2019, predlagala odreditev ponovnega odprtja ustnega dela postopka. Ta stranka je z vlogo, ki jo je vložila v sodno tajništvo Sodišča 4. septembra 2019, obrazložila predlog za odreditev ponovnega odprtja postopka.

30 V zvezi s tem je banka Raiffeisen v bistvu trdila, najprej, da je generalni pravobranilec v sklepnih predlogih najprej napačno domneval, da poljsko pravo ne vsebuje nobene dispozitivne določbe, ki bi neposredno opredeljevala pravila o pretvorbi valute, čeprav je bilo tako pravilo vključeno v člen 358(2) civilnega zakonika, dalje, da je nacionalno sodišče pozvano, naj „oblikuje“ pogodbo in „razlaga ali določi“ vsebino pogodbe, medtem ko je na Poljskem veljavna praksa, da se uporabi povprečni tečaj centralne banke, in nazadnje, da naj bi neveljavnost kreditne pogodbe načeloma povzročila, da bi bilo takoj mogoče izterjati dolgovani znesek, čeprav poljsko pravo določa druge vrste posledic neveljavnosti te pogodbe, ki so za potrošnika bolj obremenjujoče. Ta stranka trdi tudi, da če bi bilo sprejeto, kot to predlaga generalni pravobranilec v točki 41 sklepnih predlogov, da je kreditno pogodbo, vezano na CHF, kakršna je ta v postopku v glavni stvari, mogoče preoblikovati v pogodbo, ki ne bi bila več vezana na to valuto in bi ostala vezana na obrestno mero slednje, bi to povzročilo nesorazmerne negativne posledice za poljski bančni sektor.

31 Člen 83 Poslovnika Sodišča določa, da lahko Sodišče po opredelitvi generalnega pravobranilca kadar koli odredi ponovno odprtje ustnega dela postopka, zlasti če meni, da zadeva ni dovolj razjasnjena, ali če stranka po koncu ustnega dela postopka navede novo dejstvo, ki je odločilno za odločitev Sodišča, ali če je v zadevi treba odločiti na podlagi trditve, o kateri stranke ali zainteresirani subjekti iz člena 23 Statuta Sodišča Evropske unije niso razpravljali.

32 V obravnavani zadevi Sodišče po opredelitvi generalnega pravobranilca meni, da razpolaga z vsemi podatki, ki so potrebni za sprejetje odločitve. V zvezi s tem meni, da elementi, ki jih je predložila banka Raiffeisen, niso nova dejstva, ki bi lahko odločilno vplivala na odločitev Sodišča, v smislu člena 83 Poslovnika. Ker se ti elementi nanašajo na razlago poljskega prava, bi bili namreč lahko upoštevni zgolj za odločitev, ki jo mora sprejeti predložitveno sodišče. Niso pa upoštevni za odgovore na vprašanja, kot jih je zastavilo to sodišče. Poleg tega elementi glede nesorazmernosti preoblikovanja pogodbe, kakor ga opisuje banka Raiffeisen, le razvijajo pisna stališča, ki jih je ta banka že predložila.

33 V teh okoliščinah ni treba odrediti ponovnega odprtja ustnega dela postopka.

Vprašanja za predhodno odločanje

Četrto vprašanje

34 Predložitveno sodišče s četrtim vprašanjem, na katero je treba odgovoriti najprej, v bistvu sprašuje, ali je treba člen 6(1) Direktive 93/13 razlagati tako, da nasprotuje temu, da nacionalno sodišče, potem ko je ugotovilo nepoštenost nekaterih pogojev kreditne pogodbe, ki je vezana na tujo valuto in za katero je določena obrestna mera, ki je neposredno vezana na medbančno stopnjo zadevne valute, v skladu s svojim nacionalnim pravom meni, da ta pogodba ne more še naprej obstajati brez teh pogojev, ker bi lahko njihova odprava povzročila spremembo narave glavnega predmeta te pogodbe.

35 V zvezi s tem iz predložitvene odločbe izhaja, da so se pogoji, ki jih kreditojemalca izpodbijata, nanašali na mehanizem indeksacije kredita iz postopka v glavni stvari z zadevno valuto, saj se ta indeksacija izvaja tako, da morata kreditojemalca nositi stroške razlike med nakupnim tečajem te valute, ki se uporablja za sprostitev sredstev, in prodajnim tečajem te valute, ki se uporablja za odplačevanje mesečnih obrokov. Ker je predložitveno sodišče ugotovilo, da so ti pogoji nepošteni, se sprašuje o možnosti, ali bi kreditna pogodba iz postopka v glavni stvari še naprej obstajala brez teh pogojev, ker bi se z izvršitvijo te pogodbe, po odpravi izbranega mehanizma indeksacije, izvršila drugačna pogodba, kot je bila sklenjena med strankami.

36 To sodišče je namreč menilo, da kreditna pogodba iz postopka v glavni stvari ne bi bila več vezana na to valuto, medtem ko bi obrestna mera temeljila na nižji obrestni meri te iste valute. Taka sprememba, ki bi vplivala na glavni predmet te pogodbe, bi bila lahko v nasprotju s splošnimi načeli, ki omejujejo pogodbeno svobodo in ki jih določa poljsko pravo, zlasti s členom 353^1 civilnega zakonika.

37 V zvezi s tem je treba spomniti, da sistem varstva, ki je bil uveden z Direktivo 93/13, temelji na ideji, da je potrošnik v razmerju do prodajalca ali ponudnika v podrejenem položaju glede pogajalske sposobnosti in ravni obveščenosti, zaradi česar privoli v pogoje, ki jih je predhodno sestavil prodajalec ali ponudnik, ne da bi lahko vplival na njihovo vsebino. Glede na tak podrejeni položaj ta direktiva državam članicam nalaga, naj določijo mehanizem, s katerim zagotovijo, da se lahko vsak pogodbeni pogoj, ki ni posamično dogovorjen, preizkusi z namenom, da se lahko ugotovi njegova morebitna nepoštenost (glej v tem smislu sodbo z dne 26. marca 2019, Abanca Corporación Bancaria in Bankia, C-70/17 in C-179/17, EU:C:2019:250, točki 49 in 50).

38 V tem okviru člen 6(1) Direktive 93/13 določa, da nepošteni pogoji, uporabljeni v pogodbi, ki jo s potrošnikom sklene prodajalec ali ponudnik, niso zavezujoči za potrošnike pod pogoji, določenimi v nacionalnih zakonodajah držav članic, in da pogodba še naprej zavezuje obe stranki na podlagi istih pogojev, če je nadaljnji obstoj mogoč brez nepoštenih pogojev.

39 Iz ustaljene sodne prakse izhaja, da namen te določbe in zlasti drugega dela povedi ni razveljaviti vse pogodbe, ki vsebujejo nepoštene pogoje, ampak formalno ravnovesje med pravicami in obveznostmi sopogodbenikov, ki je določeno s pogodbo, nadomestiti z realnim ravnovesjem, tako da se med sopogodbeniki vzpostavi enakost, pri čemer mora zadevna pogodba načeloma še naprej obstajati brez kakršne koli druge spremembe poleg odprave nepoštenih pogojev. Če je ta zadnji pogoj izpolnjen, lahko zadevna pogodba na podlagi člena 6(1) Direktive 93/13 ostane v veljavi, če je tak nadaljnji obstoj pogodbe brez nepoštenih pogojev v skladu s pravili nacionalnega prava pravno mogoč, kar je treba preveriti v skladu z objektivnim pristopom (glej v tem smislu sodbi z dne 14. marca 2019, Dunai, C-118/17, EU:C:2019:207, točki 40 in 51, ter z dne 26. marca 2019, Abanca Corporación Bancaria in Bankia, C-70/17 in C-179/17, EU:C:2019:250, točka 57).

40 Iz tega izhaja, da člen 6(1), drugi del povedi, Direktive 93/13 sam ne določa meril, ki bi urejala možnost, da se pogodba ohrani brez nepoštenih pogojev, ampak prepušča nacionalnemu pravu, da jih določi v skladu s pravom Unije, kot je v bistvu navedel tudi generalni pravobranilec v točki 54 sklepnih predlogov. Tako je treba načeloma v konkretnem položaju možnost ohranitve pogodbe, katere nekateri pogoji so neveljavni, preučiti glede na merila, ki jih določa nacionalno pravo.

41 Glede mej, ki so postavljene s pravom Unije in ki jih mora nacionalno pravo v teh okoliščinah upoštevati, je treba med drugim pojasniti, da v skladu z objektivnim pristopom, navedenim v točki 39 te sodbe, položaj ene od pogodbenih strank v nacionalnem pravu ne sme biti odločilno merilo pri presoji nadaljnje usode pogodbe (glej v tem smislu sodbo z dne 15. marca 2012, Pereničová in Perenič, C-453/10, EU:C:2012:144, točka 32).

42 V sporu o glavni stvari predložitveno sodišče ne izključuje, da bi se po preprosti odpravi pogojev v zvezi s tečajno razliko kreditna pogodba iz postopka v glavni stvari lahko ohranila v spremenjeni obliki, kakor je opisana v točki 36 te sodbe, vendar dvomi o možnosti, da njegovo nacionalno pravo omogoča tako spremembo te pogodbe.

43 Iz tega, kar je bilo navedeno v točkah 40 in 41 te sodbe, izhaja, da če nacionalno sodišče meni, da v skladu z upoštevnimi določbami nacionalnega prava ohranitev pogodbe brez nepoštenih pogojev, ki jih ta vsebuje, ni mogoča, člen 6(1) Direktive 93/13 načeloma ne nasprotuje temu, da je ta pogodba neveljavna.

44 To je toliko bolj res v okoliščinah, kakršne so te v postopku v glavni stvari, ko se zdi, da iz informacij, ki jih je predložilo predložitveno sodišče in kakor so bile navedene v točkah 35 in 36 te sodbe, izhaja, da bi odprava pogojev, ki sta jih izpodbijala kreditojemalca, poleg odprave mehanizma indeksacije in tečajne razlike vodila posredno tudi k prenehanju obstoja tečajnega tveganja, ki je neposredno povezano z vezanostjo kredita iz postopka v glavni stvari na neko valuto. Sodišče pa je že presodilo, da pogoji glede tečajnega tveganja opredeljujejo glavni predmet kreditne pogodbe, kakršna je ta v postopku v glavni stvari, tako da se zdi objektivna možnost ohranitve kreditne pogodbe iz postopka v glavni stvari v teh okoliščinah negotova (glej v tem smislu sodbo z dne 14. marca 2019, Dunai, C-118/17, EU:C:2019:207, točki 48 in 52 ter navedena sodna praksa).

45 Glede na zgoraj navedeno je treba na četrto vprašanje odgovoriti, da je treba člen 6(1) Direktive 93/13 razlagati tako, da ne nasprotuje temu, da nacionalno sodišče, potem ko ugotovi nepoštenost nekaterih pogojev v kreditni pogodbi, ki je vezana na tujo valuto in katere obrestna mera je neposredno vezana na medbančno stopnjo zadevne valute, v skladu s svojim nacionalnim pravom meni, da se ta pogodba ne more ohraniti brez teh pogojev, ker bi se zaradi njihove odprave spremenila narava glavnega predmeta navedene pogodbe.

Drugo vprašanje

46 Predložitveno sodišče z drugim vprašanjem v bistvu sprašuje, ali je treba člen 6(1) Direktive 93/13 razlagati tako, da je treba na eni strani posledice za položaj potrošnika, ki so nastale zaradi neveljavnosti pogodbe v celoti, kakor so navedene v sodbi z dne 30. aprila 2014, Kásler in Káslerné Rábai (C-26/13, EU:C:2014:282), presojati glede na okoliščine, ki so obstajale v času sklenitve te pogodbe, ne pa glede na tiste, ki so obstajale ali so bile predvidljive v času spora, in da je na drugi strani za to presojo odločilna volja, ki jo je potrošnik v zvezi s tem izrazil.

47 V zvezi s tem, kakor izhaja iz odgovora na četrto vprašanje, če predložitveno sodišče v skladu s svojim nacionalnim pravom meni, da ni mogoče, da se zadevna kreditna pogodba ohrani po odpravi nepoštenih pogojev, ki jih vsebuje, se ta pogodba načeloma ne bo mogla ohraniti v smislu člena 6(1) Direktive 93/13 in jo bo treba torej razveljaviti.

48 Vendar je Sodišče menilo, da navedeni člen 6(1) ne nasprotuje temu, da bi imelo nacionalno sodišče možnost, da nepošten pogoj nadomesti z dispozitivno določbo nacionalnega prava oziroma z določbo, ki se uporablja, če se s tem stranki zadevne pogodbe strinjata, pri čemer je ta možnost kljub temu omejena na primere, v katerih bi odprava tega nepoštenega pogoja zavezovala sodišče, da razglasi neveljavnost te celotne pogodbe, s čimer bi bil potrošnik izpostavljen posebej škodljivim posledicam, tako da bi bil ta s tem kaznovan (glej v tem smislu sodbi z dne 30. aprila 2014, Kásler in Káslerné Rábai, C-26/13, EU:C:2014:282, točke od 80 do 84, in z dne 26. marca 2019, Abanca Corporación Bancaria in Bankia, C-70/17 in C-179/17, EU:C:2019:250, točka 64).

49 Prvič, glede trenutka, v katerem je treba presojati te posledice, je treba navesti, da je ta možnost nadomestitve v celoti usklajena s ciljem člena 6(1) Direktive 93/13, katerega namen je, kot je bilo navedeno v točki 39 te sodbe, zaščititi potrošnika tako, da se vzpostavi enakost med potrošnikom in prodajalcem oziroma ponudnikom (glej v tem smislu sodbo z dne 26. marca 2019, Abanca Corporación Bancaria in Bankia, C-70/17 in C-179/17, EU:C:2019:250, točka 57).

50 Glede na to, da je ta možnost nadomestitve namenjena zagotavljanju izvajanja varstva potrošnika tako, da varuje njegove interese proti mogočim škodljivim posledicam, ki lahko nastanejo zaradi neveljavnosti zadevne pogodbe v celoti, pa je treba ugotoviti, da je treba te posledice nujno presojati glede na okoliščine, ki so obstajale oziroma ki so bile predvidljive v času spora.

51 Varstvo potrošnika je namreč mogoče zagotoviti le, če se upoštevajo njegovi resnični in torej obstoječi interesi, in ne njegovi interesi v okoliščinah, ki so obstajale v času sklenitve zadevne pogodbe, kakor je tudi v bistvu navedel generalni pravobranilec v točkah 62 in 63 sklepnih predlogov. Prav tako so posledice, pred katerimi je treba zaščititi te interese, tiste, ki bi resnično nastale v obstoječih ali predvidljivih okoliščinah v času spora, če bi nacionalno sodišče razveljavilo to pogodbo, in ne tiste, ki bi na datum sklenitve te pogodbe nastale zaradi neveljavnosti te pogodbe.

52 Te ugotovitve ni mogoče izpodbiti z dejstvom, ki ga navaja banka Raiffeisen, da člen 4(1) Direktive 93/13 presojo nepoštenosti pogodbenega pogoja „v času sklenitve pogodbe“ veže na vse okoliščine, ki so obstajale v času sklenitve pogodbe, saj se namen te presoje bistveno razlikuje od presoje posledic, ki nastanejo zaradi neveljavnosti pogodbe.

53 Drugič, glede pomena, ki ga je treba pripisati volji, ki jo je v zvezi s tem izrazil potrošnik, je treba spomniti, da je Sodišče glede na obveznost nacionalnega sodišča, da po uradni dolžnosti odpravi nepoštene pogoje v skladu s členom 6(1) Direktive 93/13, pojasnilo, da nacionalnemu sodišču ni treba odpraviti zadevnega pogoja, če potrošnik, potem ko ga je navedeno sodišče opozorilo, ne namerava uveljavljati, da je pogoj nepošten in nezavezujoč, s čimer svobodno in zavestno soglaša z zadevnim pogojem (glej v tem smislu sodbo z dne 21. februarja 2013, Banif Plus Bank, C-472/11, EU:C:2013:88, točke 23, 27 in 35 ter navedena sodna praksa).

54 Direktiva 93/13 torej le določa, da je sistem varstva proti uporabi nepoštenih pogojev s strani ponudnikov ali prodajalcev, ki je bil vzpostavljen v korist potrošnikov, obvezen. Posledično, če potrošnik ne želi uveljavljati tega sistema varstva, se ta ne uporabi.

55 Podobno, če se ta sistem varstva proti nepoštenim pogojem ne uporabi, ker mu potrošnik nasprotuje, mora ta potrošnik *a fortiori* imeti pravico, da v skladu s tem istim sistemom nasprotuje temu, da je zaščiten pred škodljivimi posledicami, ki so nastale zaradi neveljavnosti pogodbe v celoti, kadar ne želi uveljavljati tega varstva.

56 Glede na zgornje ugotovitve je treba na drugo vprašanje odgovoriti, da je treba člen 6(1) Direktive 93/13 razlagati tako, na eni strani, da je treba posledice neveljavnosti pogodbe v celoti za potrošnikov položaj, kakor so navedene v sodbi z dne 30. aprila 2014, Kásler in Káslerné Rábai (C-26/13, EU:C:2014:282), presojati glede na okoliščine, ki obstajajo ali so predvidljive v času spora, in na drugi strani, da je za to presojo odločilna volja, ki jo je potrošnik v zvezi s tem izrazil.

Prvo vprašanje

57 Predložitveno sodišče s prvim vprašanjem v bistvu sprašuje, ali je treba člen 6(1) Direktive 93/13 razlagati tako, da nasprotuje temu, da se odpravijo pomanjkljivosti pogodbe, ki so nastale z odpravo nepoštenih pogojev iz te pogodbe, le na podlagi splošnih nacionalnih določb, ki določajo, da se učinki, izraženi v pravnem aktu, dopolnijo med drugim z učinki, ki izhajajo iz načela pravičnosti ali iz poslovnih običajev.

58 V zvezi s tem, kot je bilo navedeno v točki 48 te sodbe, je Sodišče člen 6(1) Direktive 93/13 razlagalo tako, da ne nasprotuje temu, da nacionalno sodišče, če bi za potrošnika zaradi neveljavnosti pogodbe v celoti nastale posebej škodljive posledice, neveljavnost nepoštenih pogojev iz te pogodbe popravi tako, da jih nadomesti z dispozitivno določbo nacionalnega prava, ki se uporablja, če s tem pogodbene stranke soglašajo.

59 Poudariti je treba, da je ta možnost nadomestitve, ki je izjema od splošnega pravila, v skladu s katerim zadevna pogodba ostane zavezujoča za pogodbeni stranki le, če lahko ostane v veljavi brez nepoštenih pogojev, ki jih vsebuje, omejena na dispozitivne nacionalne določbe ali nacionalne določbe, ki se uporabljajo, če stranke soglašajo, in med drugim temelji na obrazložitvi, da take določbe ne vsebujejo nepoštenih pogojev (glej v tem smislu sodbi z dne 30. aprila 2014, Kásler in Káslerné Rábai, C-26/13, EU:C:2014:282, točka 81, in z dne 26. marca 2019, Abanca Corporación Bancaria in Bankia, C-70/17 in C-179/17, EU:C:2019:250, točka 59).

60 Te določbe naj bi namreč odražale ravnovesje, ki ga je nacionalni zakonodajalec želel vzpostaviti med vsemi pravicami in obveznostmi strank nekaterih pogodb za primere, ko se pogodbene stranke niso odpovedale standardnemu pravilu, ki ga je določil nacionalni zakonodajalec za zadevne pogodbe, ali so izrecno izbrale, da se uporabi pravilo, ki ga je v ta namen izbral nacionalni zakonodajalec.

61 Vendar v obravnavanem primeru, tudi če se predpostavlja, da določbe, kakršne so te, ki jih navaja predložitveno sodišče, glede na svojo splošnost in nujnost, da postanejo operativne, lahko učinkovito nadomestijo zadevne nepoštene pogoje, ki jih je nacionalno sodišče preprosto nadomestilo, nikakor niso bile predmet posebne presoje zakonodajalca za vzpostavitev tega ravnovesja, zaradi česar za te določbe domneva poštenosti iz točke 59 te sodbe ne velja, kot je v bistvu navedel tudi generalni pravobranilec v točki 73 sklepnih predlogov.

62 Glede na zgoraj navedeno je treba na prvo vprašanje odgovoriti, da je treba člen 6(1) Direktive 93/13 razlagati tako, da ne nasprotuje temu, da se pomanjkljivosti pogodbe, ki so nastale zaradi odprave nepoštenih pogojev iz te pogodbe, odpravijo le na podlagi splošnih nacionalnih določb, ki določajo, da se učinki, izraženi v pravnem aktu, dopolnijo zlasti z učinki, ki izhajajo iz načela pravičnosti ali poslovnih običajev, ki niso niti dispozitivne določbe niti določbe, ki se uporabljajo, če med pogodbenimi strankami obstaja soglasje.

Tretje vprašanje

63 Predložitveno sodišče s tretjim vprašanjem v bistvu sprašuje, ali je treba člen 6(1) Direktive 93/13 razlagati tako, da nasprotuje nepoštenim pogojem iz pogodbe, če bi njihova odprava povzročila neveljavnost te pogodbe in če sodišče meni, da bi ta neveljavnost ustvarila škodljive učinke za potrošnika.

64 Uvodoma je treba navesti, da se to vprašanje nanaša na predpostavko, da ne bi bilo dovoljeno nadomestiti nepoštene pogoje v skladu z načini, navedenimi v točki 48 te sodbe.

65 Spomniti je treba, da člen 6(1), prvi del povedi, Direktive 93/13 zahteva, da države članice določijo, da nepošteni pogoji „niso zavezujoči za potrošnika“.

66 Sodišče je to določbo razlagalo tako, da če nacionalno sodišče meni, da je pogodbeni pogoj nepošten, ga ne sme uporabiti, kar je obveznost, ki ne velja le, če potrošnik, potem ko ga je to sodišče podučilo, ne namerava uveljavljati tega, da je pogoj nepošten ali nezavezujoč, s čimer poda svobodno in zavestno soglasje k zadevnemu pogoju, kot je bilo opozorjeno v točki 53 te sodbe.

67 Če se torej potrošnik ne strinja ali celo izrecno ne nasprotuje ohranitvi zadevnih nepoštenih pogojev, kot se zdi, da je v primeru v zadevi v glavni stvari, se ta izjema ne uporabi.

68 Glede na navedeno je treba na tretje vprašanje odgovoriti, da je treba člen 6(1) Direktive 93/13 razlagati tako, da nasprotuje ohranitvi nepoštenih pogojev iz pogodbe, če bi njihova ohranitev povzročila neveljavnost te pogodbe in če sodišče meni, da bi ta neveljavnost ustvarila škodljive učinke za potrošnika, če se potrošnik s tako ohranitvijo ni strinjal.

Stroški

69 Ker je ta postopek za stranke v postopku v glavni stvari ena od stopenj v postopku pred predložitvenim sodiščem, to odloči o stroških. Stroški za predložitev stališč Sodišču, ki niso stroški omenjenih strank, se ne povrnejo.

Iz teh razlogov je Sodišče (tretji senat) razsodilo:

1. **Člen 6(1) Direktive Sveta 93/13/EGS z dne 5. aprila 1993 o nedovoljenih pogojih v potrošniških pogodbah je treba razlagati tako, da ne nasprotuje temu, da nacionalno sodišče, potem ko ugotovi nepoštenost nekaterih pogojev v kreditni pogodbi, ki je vezana na tujo valuto in katere obrestna mera je neposredno vezana na medbančno stopnjo zadevne valute, v skladu s svojim nacionalnim pravom meni, da se ta pogodba ne more ohraniti brez teh pogojev, ker bi se zaradi njihove odprave spremenila narava glavnega predmeta navedene pogodbe.**

2. **Člen 6(1) Direktive 93/13 je treba razlagati tako, na eni strani, da je treba posledice neveljavnosti pogodbe v celoti za potrošnikov položaj, kakor so navedene v sodbi z dne 30. aprila 2014, Kásler in Káslerné Rábai (C-26/13, EU:C:2014:282), presojati glede na okoliščine, ki obstajajo ali so predvidljive v času spora, in na drugi strani, da je za to presojo odločilna volja, ki jo je potrošnik v zvezi s tem izrazil.**

3. **Člen 6(1) Direktive 93/13 je treba razlagati tako, da ne nasprotuje temu, da se pomanjkljivosti pogodbe, ki so nastale zaradi odprave nepoštenih pogojev iz te pogodbe, odpravijo le na podlagi splošnih nacionalnih določb, ki določajo, da se učinki, izraženi v pravnem aktu, dopolnijo zlasti z učinki, ki izhajajo iz načela pravičnosti ali poslovnih običajev, ki niso niti dispozitivne določbe niti določbe, ki se uporabljajo, če med strankami obstaja soglasje.**

4. **Člen 6(1) Direktive 93/13 je treba razlagati tako, da nasprotuje ohranitvi nepoštenih pogojev iz pogodbe, če bi njihova ohranitev povzročila neveljavnost te pogodbe in če sodišče meni, da bi ta neveljavnost ustvarila škodljive učinke za potrošnika, če se potrošnik s tako ohranitvijo ni strinjal.**

Podpisi